

ЕКОФЕМІНІСТИЧНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МІСЬКИХ ЛАНДШАФТІВ

Москаленко А. О.

Наук. керівн.: д-р істор. наук, доц. **Фесенко Г. Г.**

*Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова*

Протягом багатьох століть обговорюється проблеми взаємозв'язку людини та природи, створення ландшафту, «близького природі».

Відомо, що історичні міста ніби «впліталися» у природне середовище, не порушуючи його цілісності. Давньоримський архітектор Вітрувій у трактаті «Про архітектуру» наголошував на необхідності узгоджувати архітектурно-просторові рішення (планування вулиць, розміщення будівель) із сезонними закономірностями природи (сонця і вітру). Античні міста дозволяли людині бути у безпосередньому контакті з природою та, перебуваючи на вулицях чи площах, споглядати лінію природного горизонту [1].

Хоча місто часто поставало як крайній вияв впливу людини на природне середовище через «створення ландшафту, протилежного природі». Зокрема, середньовічне місто формувалося, заперечуючи природу (як щось вороже, дике) та відгороджуючись від природних стихій мурами і фортецями. Наприклад, особливістю архітектурного ландшафту середньовічного міста ставала щільна забудова, вузькі вулички, які унеможливлювали візуальний контакт містянина з Небом. Міста XIX–XX століть, що розбудовувалися за механістичною моделлю, втрачали свою природну основу. Індустріальні об'єкти розміщувалися на кращих локаціях міста, на яких до того була житлова забудова [2]. Завдяки науково-технічному прогресу, розвивається багатоповерхова архітектура, у новій топографії міст з'являються хмарочоси.

Такий розвиток міст, що мав створювати більш якісне життєве середовище, насправді часто призводить до протилежних наслідків. У містах спостерігається зменшення площі зелених локацій до критичного рівня, що спричиняє зміни ландшафтно-екологічного контуру та погіршує умови життя. У забудованих ландшафтах містяни втрачають можливість безпосереднього контакту з природою. Зазначається, що у великих містах людина часто позбавлена сенсорних вражень «бачити горизонт»; забудовані ландшафти

«зв'язують» місто у формі насильницької сенсорної істо пла Повсякденне життя містян відбувається в штучно освітлених і штучно вентильованих будівлях, і така форма сенсорної істо пла може призводити до погіршення психічного здоров'я (надзвичайного неспокою, галюцинацій, депресії і асоціальної поведінки).

Сучасна критика бачення міст та міського дизайну як конструювання навколо природи людських тіл розгортається у напрямку концепції «органічного гуманізму». Наголошується на взаємозалежності природних та соціокультурних компонентів міських ландшафтів. Соціальні екологи, звертаючись до екологічних проблем, наголошують на необхідності зміни екологічної поведінки, зміні культурних установок сучасним суспільством. Пропонується вирішувати екологічні пролеми за межами «чистої науки» у сферу екософії [4], що оперує не тільки «фактами» про забруднення, ресурси, населення і т. іс., а також ціннісними пріоритетами.

Джейн Джекобс, авторка класичної книги «Смерть і життя великих американських міст», також зазначала, що через розгляд природи як антитези місту відбувається «спустошення природи». Як і К. Лінч, вона зосередилася на місті як середовищі проживання людини і вважала міський дизайн способом підтримки і задоволення потреб людини. Джейн Джекобс виступала за екологічний підхід до проектування і управління містами, стверджуючи, що міста є схожими на живі організми, і міський дизайн має вироблятися, виходячи із системи із «декількома десятками величин, які є одночасно змінними і тісно взаємопов'язаними способами».

Екофеміністична критика висвітлює питання експлуаторського ставлення до природних ресурсів як компоненти патріархальної культури, принципу сили, яким «живиться» патріархально-ієрархічне суспільство [3]. Як наслідок, одна частина суспільства домінує над іншою, а суспільство підноситься над природою. Екофеміністичні аналогії між експлуатацією жінок та експлуатацією землі презентуються крізь призму домінування маскулінних функціоналістських практик істо планування. Чоловіки, контролюючи суспільну сферу, будували свої міста відповідно до своїх установок і цінностей. Такий підхід більше не є життєздатним з огляду на екологічну кризу. Наразі міста мають шукати способи зберегти природу у місті, адже створення зелених локацій дозволяє поліпшувати життєве середовище та здоров'я (фізичне та

психічне) містян, знизити рівень злочинності тощо. Оскільки жінки, у більшій мірі, ніж чоловіки, виявляють стурбованість проблемами навколишнього середовища, екологічна політика потребує дистанціювання від домінування маскулінної раціональності. Жінки більш чутливі до захисту навколишнього середовища і виявляють менш агресивні відносини з природою, ніж чоловіки. Саме тому усе частіше застосовуються специфічні фемінні способи мислення дій для вироблення нових стратегій ландшафтного урбанізму.

Екофілософська опція урбанізму окреслює необхідні характеристики облаштування публічних просторів, й одночасно продукує новий тип екодизайну міста. У постмодерністських урбан-візіях доступ до зелених локацій розглядається у контексті питання екологічної справедливості, оскільки у містах спостерігається просторова непропорційність у рішеннях щодо облаштування зелених локацій. Саме тому пропонується здійснювати стратегії екологізації міських ландшафтів у діапазоні «просто достатньо зелених» і соціально доступних. Зокрема, «зелені вулиці» як особливий компонент вуличного ландшафту, пропонується організовувати на прибудинковій території, що межує з публічним ландшафтом; вони урівноважують забудову та природний ландшафт міста.

Екологічна та еко-феміністична критика може сприяти інноваційній екологічній міській політиці. Нове співвідношення між людством і природою передбачає іншу естетику і архітектуру міста

Література:

1. Фесенко Г. Г. Морфологія міських ландшафтів: культурфілософські інтерпретації: монографія. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. 282 с.
2. Фесенко Г. Г. Гендерночутливі локації в урбанізованому просторі. *Гендерний журнал «Я»*. 2015. № 38. С. 4–6.
3. Карпенко К. І. Природа і жінка: Перспективи екофемінізму в Україні: монографія. Харків: «Крук», 2005. 319 с.
4. Фесенко Г. Г. Міський ландшафт у контексті екофілософії. *Актуальні проблеми філософії та соціології : наук.-практ. журн.* 2017. №16. С.138–141.